

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2000-06-24

UDK 325.2 (497.4 Piran)"1941/1961"

MIGRACIJE V PIRANU MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN NEPOSREDNO PO NJEJ

Ivica PLETIKOSIČ

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 18

IZVLEČEK

Za celostno sliko migracij je poleg analize različnih številk treba tudi opredeliti vzroke in posledice selitev. Pričujoče delo pa ni tako obsežno in se ukvarja predvsem s številčnimi podatki, ki so jih o priseljenih in odseljenih osebah producirale uradne občinske in državne institucije. Na osnovi teh podatkov je predstavljen vpliv migracijskih gibanj na število prebivalstva mesta in občine v petem in šestem desetletju dvajsetega stoletja.

Od konca vojne do avgusta 1956 se je iz piranske občine izselilo 8.487 oseb. Glede na to, da so v letu 1956 izselitve močno upadle, je z zadnjo številko primerljiv podatek iz popisa v letu 1961, ki navaja, da se je od leta 1945 do konca leta 1955 v piransko občino priselilo najmanj 3.274 oseb.

Ključne besede: migracije, emigranti, Piran, 1941-1961

THE PIRAN MIGRATIONS DURING AND AFTER WORLD WAR II

ABSTRACT

For an integral picture of the Piran migrations, their causes and effects should also be dealt with apart from a thorough analysis of various figures. The present treatise, however, is not so extensive and deals mainly with the numerical data on immigrants and emigrants provided by the official municipal and state institutions. On the basis of these data, the author presents the impact of migration movements on the number of inhabitants of the town and the council in the 1950s and 60s. Between the end of the war and August 1956, 8,487 people emigrated from the Piran council. In view of the fact that the number of emigrants fell a great deal in 1956, the last figure can be compared with the data from the 1961 census, which indicates that at least 3,274 people immigrated to the Piran council between 1945 and the end of 1955.

Key words: migrations, emigrants, Piran, 1941-1961

UVOD

Temeljne vire, uporabljene pri izdelavi pričujočega sestavka, hranijo v Piranskem mestnem arhivu, Statističnem uradu Republike Slovenije v Ljubljani in Domoznanskem oddelku koprške Osrednje knjižnice.

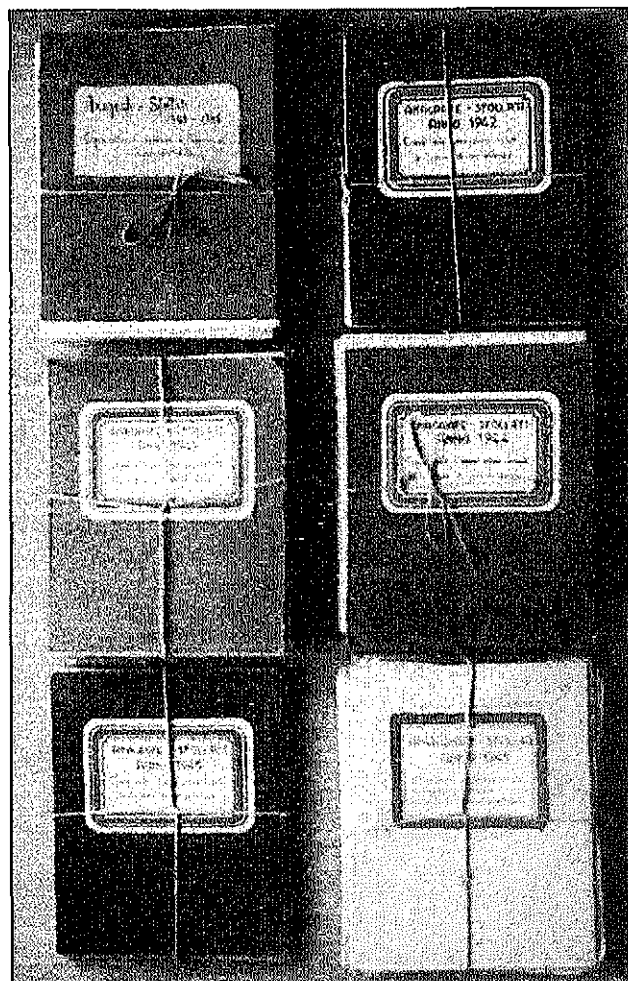
Medvojne migracije so analizirane na podlagi seznamov v mesto priseljenih oseb med letoma 1941 in 1945 (PAK. PA, SPO), obrazcev začasno priseljenih imigrantov v občino v obdobju 1940-1945 (slika 1; PAK. PA, OZP) in zbirnih podatkov prijavnega urada o emigrantih iz mesta v obdobju 1940-1944 (PAK. PA, ZPE).

Kot vir je obravnavana publikacija "Cadastre national de l'Istrie", saj gre v bistvu za rezultate popisa prebivalstva, in sicer prvega po drugi svetovni vojni. Opravljen je bil 1. 10. 1945.

Rezultate popisa prebivalstva v jugoslovanskem delu Svobodnega tržaškega ozemlja (cona B, Istrsko okrožje, okraja Buje in Koper) opravljenega 15. 12. 1948, je objavil Statistični urad Ljudske Republike Slovenije aprila 1951 v brošuri z naslovom "Prijava prebivalstva za preskrbo v Istrskem okrožju".

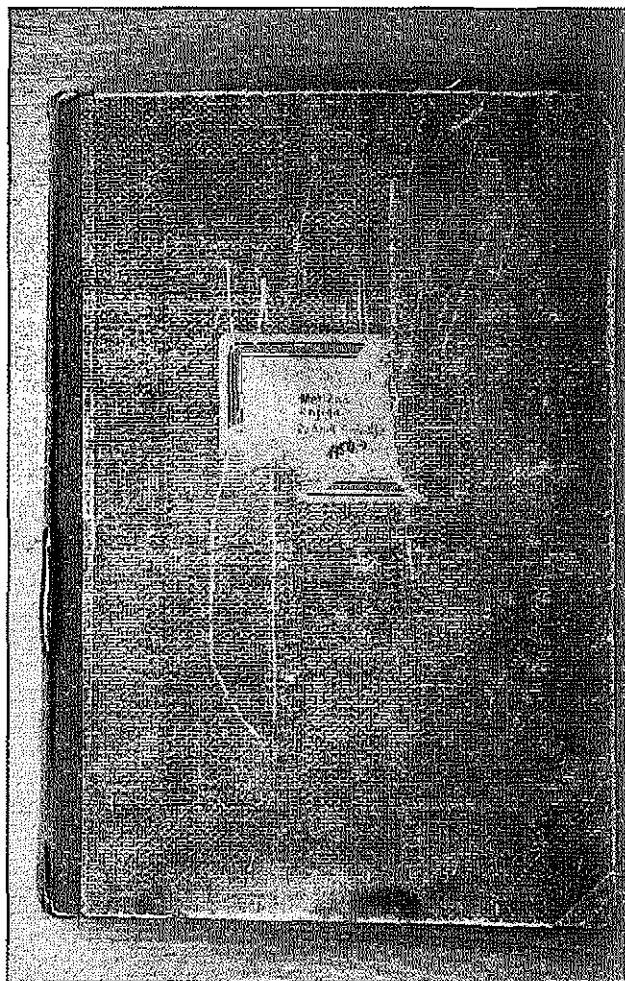
Vrzel do naslednjega popisa leta 1956 je zapolnjena z registroma odseljenih oseb v obdobju 1946-1950 (PAK. PA, R2) in 1952-1955 (PAK. PA, R3), z registrom priseljenih oseb za čas med letoma 1945 in 1950 (PAK. PA, R1) ter s še nekaterimi dokumenti prijavnega urada.

Po sklepu Občinskih ljudskih odborov Izole, Kopra in Pirana, da uvedejo register stalnega prebivalstva na svojem ozemlju, in sicer po navodilih, ki so veljala za druge občine v LRS, je bila 25. 4. 1956 opravljena registracija stalnega prebivalstva, in to po načelih popisa prebivalstva iz leta 1953 (Stalno prebivalstvo, 1957).

Slika 1: V fascikle vezani obrazci za začasno priseljene v občino Piran v obdobju 1940-1945 (PAK, PA).

Foto 1: Formulari, rilegati in volume, relativi al soggiorno temporaneo degli immigrati nel comune di Pirano nel periodo 1940-1945 (PAK, PA).

Slika 2: Matična knjiga rudnika Sečovlje iz petdesetih let (PAK, PA).

Foto 2: Registro di stato civile della miniera di Siccirole degli anni Cinquanta (PAK, PA).

Vir, ki zaključni obravnavano obdobje, je jugoslovanski popis prebivalstva iz leta 1961. Opravljen je bil 31. 3. omenjenega leta, rezultate popisa pa je beograjski Zvezni zavod za statistiko Socialistične federativne republike Jugoslavije objavljala še celo desetletje.

Za preučevanje migracij je uporabljena še matična knjiga rudnika Sečovlje (slika 2), ki pokriva drugo polovico obravnavanega obdobja (petdeseta leta).

Našteti viri so izbrani zato, ker dajejo največ številčnih podatkov za oris migracijskih gibanj v mestu in občini v obravnavanem obdobju. Imajo pa dve pomanjkljivosti. Prva je ta, da je v nekaterih virih obravnavano samo mesto in ni zbirnih podatkov za občino, ali pa obratno. Druga pa, da vsi viri ne dajejo enakih vsebin (nekateri ne vsebujejo kraja rojstva, popis iz leta 1948 ne loči prebivalstva po nacionalni pripadnosti ipd.).

PIRANSKI PRISELJENCI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Seznam med vojno priseljenih oseb je bil sestavljen proti koncu leta 1947. V njem ni podatkov o imigrantih, ki so se med drugo svetovno vojno priselili v Piran s povojnega STO. Ti pa so bili zagotovo v večini. Medvojnih imigrantov, priseljenih iz območij zunaj STO, je bilo 93. Deset se jih je priselilo v letu 1941, 43 v letu 1942, 29 v letu 1943 in 11 v letu 1944. V prvi polovici leta 1945 (do maja) ni zabeležena nobena priselitev (PAK, PA, SPO).

Iz 25 različnih krajev v Italiji se je priselilo 38 oseb, iz 8 istrskih krajev pa 29. Največ imigrantov je prispeval Mali Lošinj (13). Z današnjega slovenskega ozemlja je imigriralo 7 oseb (Sežana 4, Idrinja 3). Štiričlanska družina mladega strojnika se je priselila celo iz Tobruka. Število zabeleženih medvojnih priselitev je premajhno za sklepanje velikih teorij, vendar so opazne določene zanimivosti.

Več kot polovica v letu 1941 priseljenih oseb (z družinskimi člani) je služila državi (agente daziario, carabinieri, guardia di finanza, maresciallo aeronautica).

Tudi v letu 1942 je bilo podobno število takih oseb (vicebrigadiere carabinieri, s. ufficiale aeronautica, agente daziario, maresciallo aviazione), vendar je bil njihov delež (z družinami) med priseljenci nižji (tretjina). Spomladi sta se iz Istre priselili dve družini rudniških delavcev (minatore). Družinski poglavarji so se najverjetneje zaposlili v sečoveljskem rudniku črnega premoga. Proti koncu leta je imigriralo pet nun.

Rudniški delavci (minatore, picconiere), ki so se priselili v letu 1943, so bili samski, brez družin. Državne institucije so prispevale približno toliko migrantov, kot so jih prejšnja leta (ufficiale giudiziario, maresciallo carabinieri, maresciallo di finanza, app. di finanza). Število bogu posvečenih oseb (religioso, suora) je bilo enako kot leta 1942. Konec pomladi leta 1943 (maja in junija) se je priselilo vseh 13 oseb, ki so v Piran imi-

grirale z Malega Lošinja.

Kler in državna uprava sta tudi v letu 1944 pridno naseljevala svoje ljudi v mesto. Velika večina uniformiranih medvojnih priseljencev v času nastanka obravnavanega seznama ni več prebivala v Piranu.

ZAČASNI PRISELJENCI V PIRANSKO OBČINO MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Na prijavnih obrazcih začasno priseljenih oseb v piransko občino, ki so bili izpolnjeni med januarjem 1940 in majem 1945, so zapisani najosnovnejši podatki o migrantih. To so priimek in ime, datum prihoda, vzrok za migracijo, občina, iz katere prihajajo, kraj rojstva in naslov začasnega prebivališča v piranski občini (PAK, PA, OZP).

Pri obdelavi omenjenih podatkov se ponavljata dve težavi: nečitljivost uradniških rokopisov in nedoslednost pri izpolnjevanju obrazcev. Največ nedoslednosti je pri označevanju vzrokov za migracijo. Priseljenci so po vzroku selitve razdeljeni na prostovoljne (sfolamento volontario), obvezne (sfolamento obbligatorio) in vojne begunce (sgombero).

Ker v arhivu ne hranijo tudi knjige začasnih priseljencev (temveč samo dvojnike obrazcev v fasciklih - glej sliko), ni moč vedeti, ali so fascikli popolni, torej, ali so dejansko vpisani vsi, ki so med vojno začasno imigrirali v piransko občino.

V letu 1940 ni podatkov za prvo polovico leta (razen enega), v letu 1941 je dokumentiran samo april, v letu 1942 pa samo zadnji trije meseci. Fascikla za leti 1943 in 1944 vsebujeta podatke za vse mesece v letu, tisti za leto 1945 pa samo za prvih pet (do dneva zmage nad fašizmom).

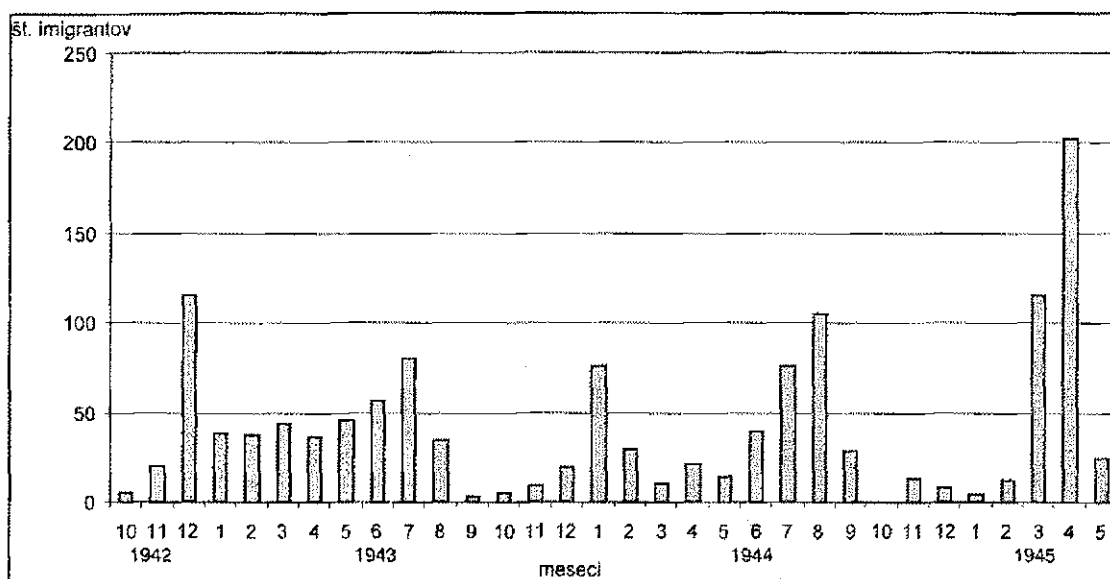
Od začetka leta 1940 do maja leta 1945 je v piransko občino začasno imigriralo 1579 oseb. 127 v letu 1940, 128 v letu 1941, 140 v letu 1942, 408 v letu 1943, 419 v letu 1944 in 357 v prvi polovici leta 1945.

Največ (skoraj polovica) migrantov se je v piransko občino priselila iz Istre in Reke. Med mesti prednjačita Pulj z več kot 500 in Reka z več kot 100 migranti. Tretjina se je odselila iz občin italijanskega severovzhoda. Čez 400 oseb je prispeval Trst, 50 pa Tržič (Monfalcone). Iz drugih krajev apeninskega škornja se je priselila šestina medvojnih začasnih migrantov v piransko občino. Razmerje med severnim in južnim delom polotoka je 2 : 1. Milano je prispeval čez 80 oseb.

Samo 7,4 % imigrantov se je priselilo z Balkanskega polotoka. Vsi so bili z ozemelj, ki jih je Italija dobila po prvi svetovni vojni (in izgubila po drugi), največ pa iz Zadra.

Podobno, vendar ne povsem enako sliko dobimo, če analiziramo imigrante po kraju rojstva. Vsak sedmi je bil rojen v Piranu. Več kot teh je bilo med imigranti rojenih v Trstu in Pulju (v obeh čez 300). Na današnjem slovenskem ozemlju rojenih imigrantov je bilo 20 ali 1,3 %.

Graf 1: Začasno priseljene osebe v piransko občino po mesecih od oktobra 1942 do maja 1945.
Grafico 1: Persone stabilitesi temporaneamente nel comune di Pirano dall'ottobre 1942 al maggio 1945.

Največ jih je bilo iz Idrije in Postojne, uradniki pa so zabeležili še Ajdovščino, Celje, Divačo, Hrpelje-Kozino, Ilirsko Bistrico, Komen, Ljubljano, Materijo in Pivko.

Polovica imigrantov si je začasno nastanitev našla v Piranu, tretjina v Portorožu, preostali pa po drugih naseljih v občini.

Prva začasna priselitev v obravnavanem obdobju seže v januar leta 1940, ko se vrne domov neki Pirančan iz Barija. Čez poletje istega leta imigrira v piransko občino 120 oseb. Glede na to, da se je mnogo priseljencev nastanilo v portoroških vilah in hotelih in da je v preostalih mesecih število imigrantov majhno, je očitni vzrok za te migracije počitniške narave. To potrjuje tudi število Tržačanov med imigranti in njihova nastanitev predvsem v Portorožu, kjer so imeli v lasti veliko število počitniških hiš (kot danes na primer Ljubljančani). Med začasnimi priseljenci ni zanemarljiv delež tistih, ki so bili rojeni v Piranu. V vsem letu se je začasno priselilo 127 oseb. Četrtnina jih je bila iz Trsta, večina preostalih pa iz severne Italije. Edini migrant z današnjega slovenskega ozemlja je bil človek z nemškim priimkom, rojen v Innsbrucku. Piran je obiskal v začetku julija.

Februarja leta 1941 je zabeležena ena priselitev iz Genove, vse druge v omenjenem letu pa so potekale v prvi polovici aprila (od 1. 4. do 16. 4.). V tem času se je priselilo 127 ljudi. Pri večini je bila pripisana beseda begunec. Prvi begunci so prišli še pred napadom Kraljevine Italije (sil osi) na Kraljevino Jugoslavijo, kar pomeni, da so bili o vojni vnaprej obveščeni. Tričetr aprilskih imigrantov je zapustilo Reko. Med njimi je bila na Reki rojena samo dobra polovica, med vsemi imigranti pa se je v Piranu rodila skoraj tretjina. To kaže,

da so se nekateri razseljeni Pirančani pred vojno umikali domov (v rojstni kraj). V nasprotju z letom 1940 so se priseljenci v letu 1941 nastanjivali pretežno v Piranu. Iz sedanjih slovenskih krajev je imigriralo 17 ljudi; 10 iz Postojne, po trije iz Kanala in Idrije ter eden iz Ilirske Bistrice. Polovica Postojnčanov je bila rojena v Piranu. Dva sta imela germanska priimka, dva slovanska, drugi pa romanske. Iz Kanala sta se priselila dva Pirančana in Buježan, iz Idrije pa že v prejšnjem letu omenjeni Avstrijec iz Innsbrucka z ženo Slovenko (Idrijčanko). Tretji Idrijčan je bil rojen v Piranu, kakor tudi priseljenc iz Ilirske Bistrice.

Proti koncu leta 1942 je v velikih mestih že morala začeti pešati preskrba prebivalstva z osnovnimi živili, saj večino imigrantov tvorijo prebivalci velikih mest (Milano, Torino, Trst). V zadnjih treh mesecih leta se je priselilo 140 oseb, velika večina le-teh v decembru. Tri četrtine se jih je priselilo iz Trsta. Pridno so polnili svoje počitniške hišice v mestnem zaledju, le da tokrat iz drugih vzrokov. Med vsemi imigranti je bila petina rojenih v Piranu. S slovenskega ozemlja se ni priselil nihče. So pa bili Slovenci med priseljenimi Tržačani. Tudi nekaj drugih južnih Slovanov je bilo vmes (priimki s končnico -ich, čitljivo napisan priimek Derasimović-Gerasimovich).

Trendi iz leta 1942 so se nadaljevali v letu 1943. V decembru 1942 so se priseljevali povprečno skoraj trije Tržačani na dan, od januarja do Avgusta 1943 pa povprečno eden na dan. V vsem letu 1943 se je priselilo 408 oseb. Tri petine le-teh je emigriralo iz Trsta. Delež rojenih v Piranu je bil v tem letu nižji kot v prejšnjih.

Še vedno so prevladovali priseljenci z zahoda. Redki imigranti z vzhoda pa so prihajali z jadranske obale

(Dubrovnik, Kotor, Pulj, Zadar). Decembra 1943 se pojavi prva skupinica zadarskih beguncev. Naselili so se v mestu.

V januarju leta 1944 se nadaljujejo imigracije Zadrancov. Slednje sestavljajo tretjino vseh januarjskih priselitev. Manj kot polovica teh imigrantov pa je bila v Zadru tudi rojena. Verjetno jim je pošteno gorelo pod nogami, saj so pričujoče skupinske migracije ene redkih, ki so potekale po zimi. V tem času tudi iz Pulja imigrira v piransko občino enako število oseb kot iz Zadra. Nekako do polovice aprila so prevladovali vzhodnojadranski priseljenci (Cres, Lošinj, Poreč, Pulj, Raša, Zadar), do konca aprila ter v maju in juniju pa prevladujejo imigranti iz Tržiča (Monfalcone). Več kot polovica slednjih je bila rojena v Piranu. V prvem tednu julija so imigrirali še zadnji Zadranci. Očitno se je praznjenje Pulja začelo še pred letom 1947, saj je iz Pulja v Piran julija migrirala povprečno po ena oseba na dan, avgusta po tri in septembra spet ena oseba na dan. Celoten poletni val iz Pulja je naplaval v piransko občino čez 150 ljudi. V vsem letu 1944 je v piransko občino imigriralo 419 ljudi, četrtnina vseh v avgustu (puljski val). Tudi v tem letu je intenzivnost migracij čez zimo upadla. Razen dveh migrantov iz Izole (z italijanskimi priimki), s slovenskega ozemlja ni zabeleženih priselitev.

Vseh zabeleženih začasnih priselitev v letu 1945 je bilo 357. Skoraj devet desetih le-teh je imigriralo v marcu in aprilu. V veliki večini so bili begunci iz Pulja. Med njimi ni bilo rojenih Pirančanov. Celotni val, ki je potekal od zadnjega tedna v marcu do konca prvega tedna v maju, je zajel čez 300 ljudi. Dva meseca je v občino prihajalo povprečno po pet beguncev na dan. Več kot polovica le-teh je bila tudi rojena v Pulju. Tretjega in četrtega maja je bil registriran mini val desetih beguncev iz Zadra. Na dan zmage so imigrirali štirje Tržačani. Eden izmed njih je bil rojen v Zenici. V letu 1945 so prvič prevladovali priseljenci iz Istre. Na današnjem slovenskem ozemlju rojenih imigrantov ni bilo prav dosti: trije v Postojni ter po eden v Izoli in Divači.

Začasni imigranti iz bližnjih krajev (predvsem iz Trsta) so se priseljevali za daljši čas kot tisti iz bolj oddaljenih. Le-ti so v piransko občino prišli zaradi nastanitvenih možnosti (hoteli, vile) in jo izkoristili kot odskočno desko pri nadaljevanju migracij proti zahodu.

PIRANSKI IZSELJENCI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

V kratkem (nedatiranem!) poročilu Mestnega ljudskega odbora (comitato popolare cittadino - sezione affari interni) je navedeno, da je Piran v obdobju 1940-1944 zapustilo 932 prebivalcev, največ ravno v prvem letu, ko je emigriralo 254 oseb. Leta 1941 se je izselilo 167 ljudi, leta 1942 186, leta 1943 209 in leta 1944 116 (PAK, PA, ZPE).

POPISI PREBIVALSTVA V OBRAVNAVANEM OBDOBJU

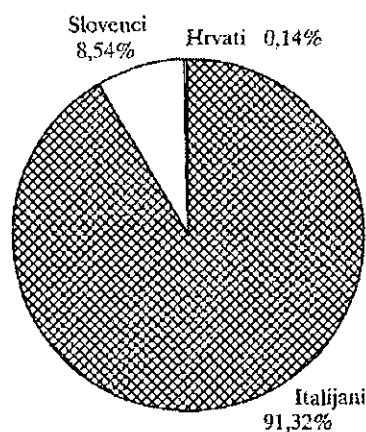
Izhodiščne točke za preučevanje migracij so popisi prebivalstva, ki podajajo (med drugim) trenutno številčno stanje prebivalstva na določenem kraju.

Po podatkih prvega povojnega štetja (1. 10. 1945) je imelo mesto 5.035 prebivalcev, občina v današnjem obsegu pa 11.391. Nacionalna sestava prebivalstva v letu 1945 je prikazana v grafih 2 in 3.

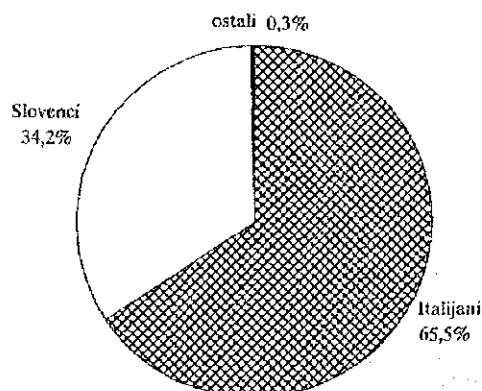
Grafa 2 in 3: Nacionalna sestava v mestu in občini v letu 1945.

Grafici 2 e 3: Composizione etnica in città e nel comune nel 1945

Graf 2:	Mesto	leto 1945
Italijani	4.598	91,32%
Slovinci	430	8,54%
Hrvati	7	0,14%
skupaj	5.035	100,00%

Graf 3:	Občina	leto 1945
Italijani	7.461	65,5%
Slovinci	3.895	34,2%
ostali	35	0,3%
skupaj	11.391	100%

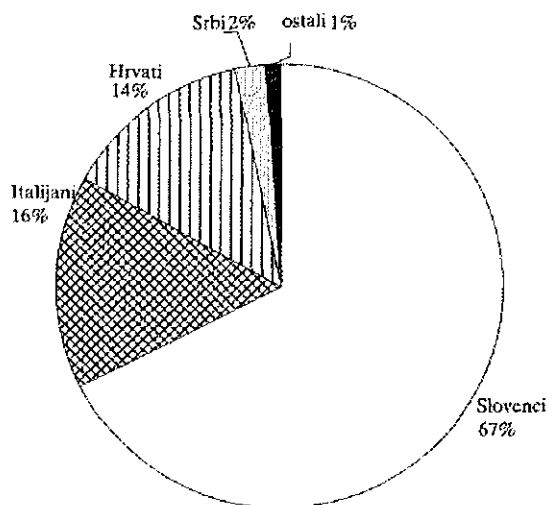
Naslednji popis (15. 12. 1948) zabeleži 5.350 prebivalcev mesta in 13.063 prebivalcev občine. Ne vsebuje pa podatkov o njihovi nacionalni pripadnosti.

Registracija prebivalstva (25. 4. 1956) je po priključitvi cone B k Jugoslaviji in izselitvi večine staroselcev v Italijo zajela 3.574 meščanov in 9.385 občanov. Njihova narodnostna struktura je ponazorjena v grafih 4 in 5.

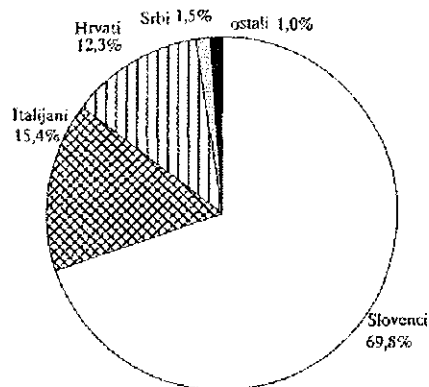
Grafa 4 in 5: Nacionalna sestava v mestu in občini v letu 1956.

Grafici 4 e 5: Composizione etnica in città e nel comune nel 1956.

Graf 4:	Mesto	leto 1956
Slovenci	2.417	67,6%
Italijani	554	15,5%
Hrvati	482	13,5%
Srbi	82	2,3%
ostali	39	1,1%
skupaj	3.574	100,0%

Graf 5:	Občina	leto 1956
Slovenci	6.553	69,8%
Italijani	1.448	15,4%
Hrvati	1.159	12,3%
Srbi	144	1,5%
ostali	81	1,0%
skupaj	9.385	100,0%

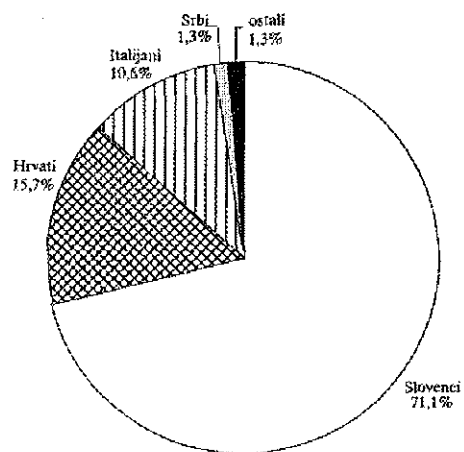

Po popisu iz leta (31. 3.)1961 je v mestu živel 5.474 oseb, v občini pa 11.410. Tokrat grafično ni prikazana etnična pripadnost meščanov, ker so bili rezultati o nacionalni pripadnosti členjeni samo do ravni občin (Popis, 1961/VI).

Graf 6: Nacionalna sestava v občini v letu 1961.

Grafico 6: Composizione etnica nel comune nel 1961.

Graf 6:	Občina	leto 1961
Slovenci	8.114	71,10%
Hrvati	1.794	15,70%
Italijani	1.208	10,60%
Srbi	144	1,30%
ostali	150	1,30%
skupaj	11.410	100,0%

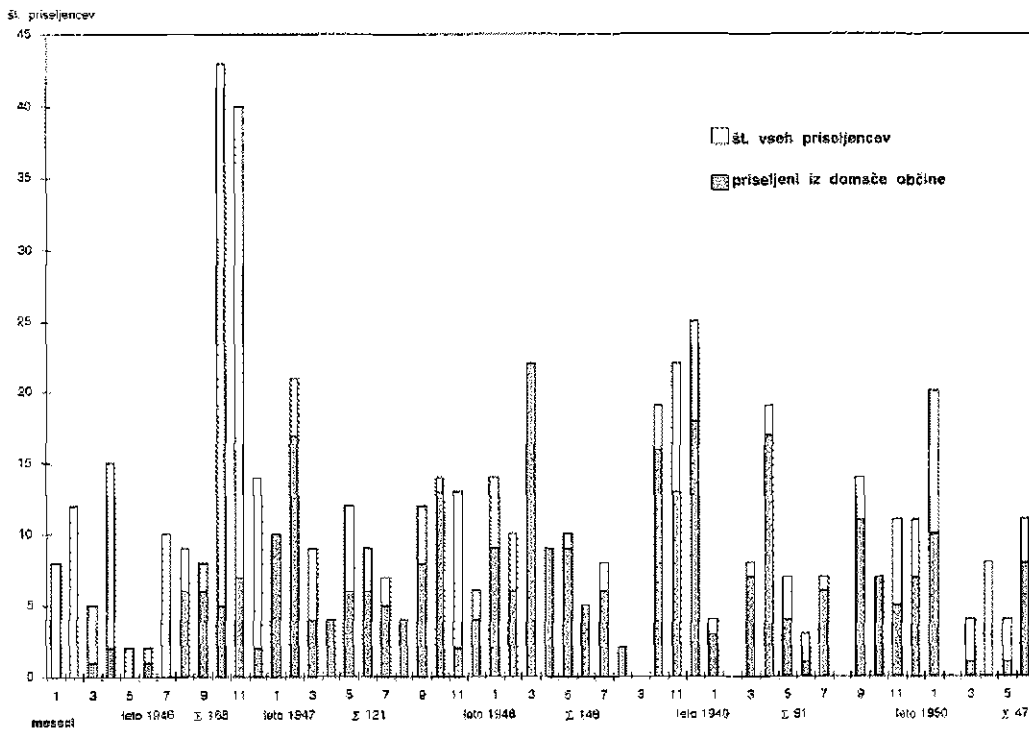

MIGRACIJE MED PRVIM IN DRUGIM POPISOM

Obravnavani prostor je v tem času postal sestavni del cone B STO pod Vojno upravo jugoslovanske armade. Prevladovale so priselitve znotraj občine oz. znotraj cone B. Emigrantov je bilo vsa ta leta manj kot imigrantov, zato je bil migracijski saldo pozitiven, kar se je pokazalo na številu meščanov (PAK. PA, R1, R2).

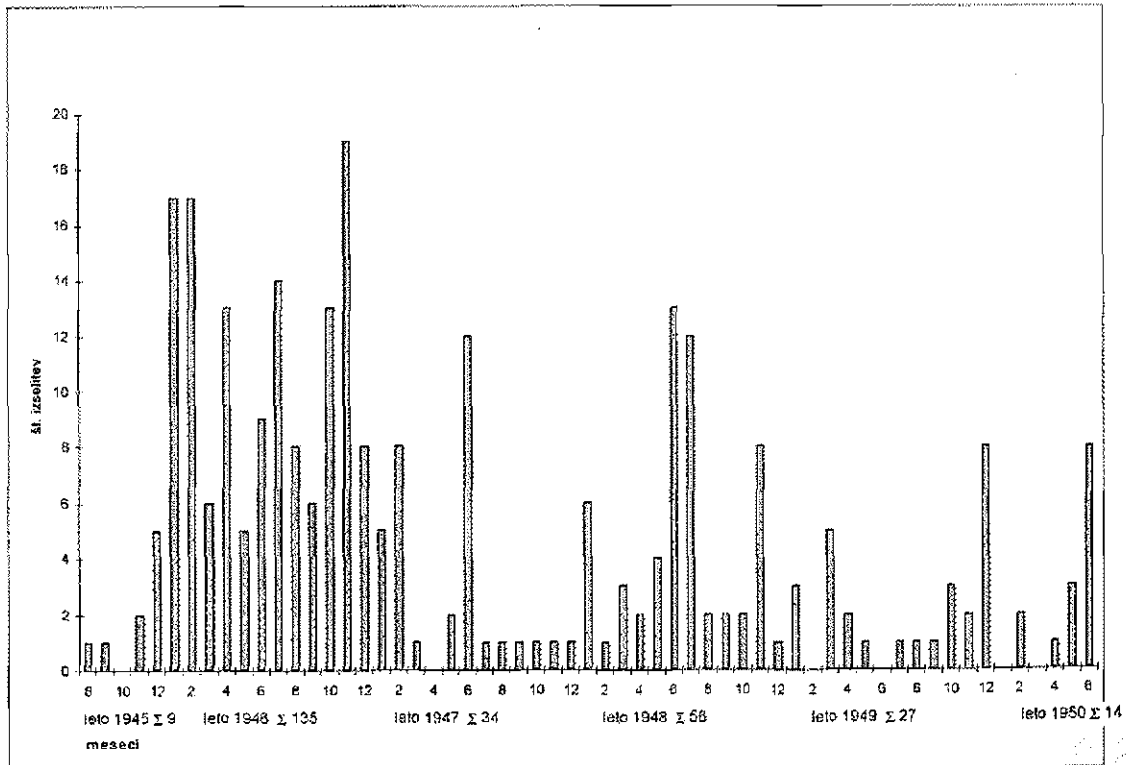
Graf 7: Število priseljenih po mesecih (registro imigrazioni, jan. 1946 - jun. 1950).

Grafico 7: Numero degli immigrati per mese (registro immigrazioni, gen. 1946 - giu. 1950).

Graf 8: Število izseljenih po mesecih (registro emigrazioni, avg. 1945 - jun. 1950).

Grafico 8: Numero degli emigrati per mese (registro emigrazioni, ago. 1945 - giu. 1950).

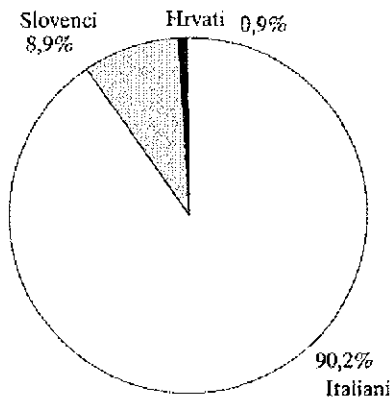

MIGRACIJE MED DRUGIM IN TRETJIM POPISOM

Listine Prijavnega urada Mestnega ljudskega odbora (Ufficio Anagrafe - Comitato popolare cittadino; PAK. PA) navajajo, da je 1. 1. 1949 v mestu živel 5.536 ljudi, 30. 9. 1951 pa 4.921. Nacionalna sestava slednjih je bila omenjenega dne po istem viru naslednja:

	Mesto	leto 1951
Italijani	4419	89,8%
Slovenci	439	8,9%
Hrvati	44	0,9%
ostali	19	0,4%
Skupaj	4921	100,0%

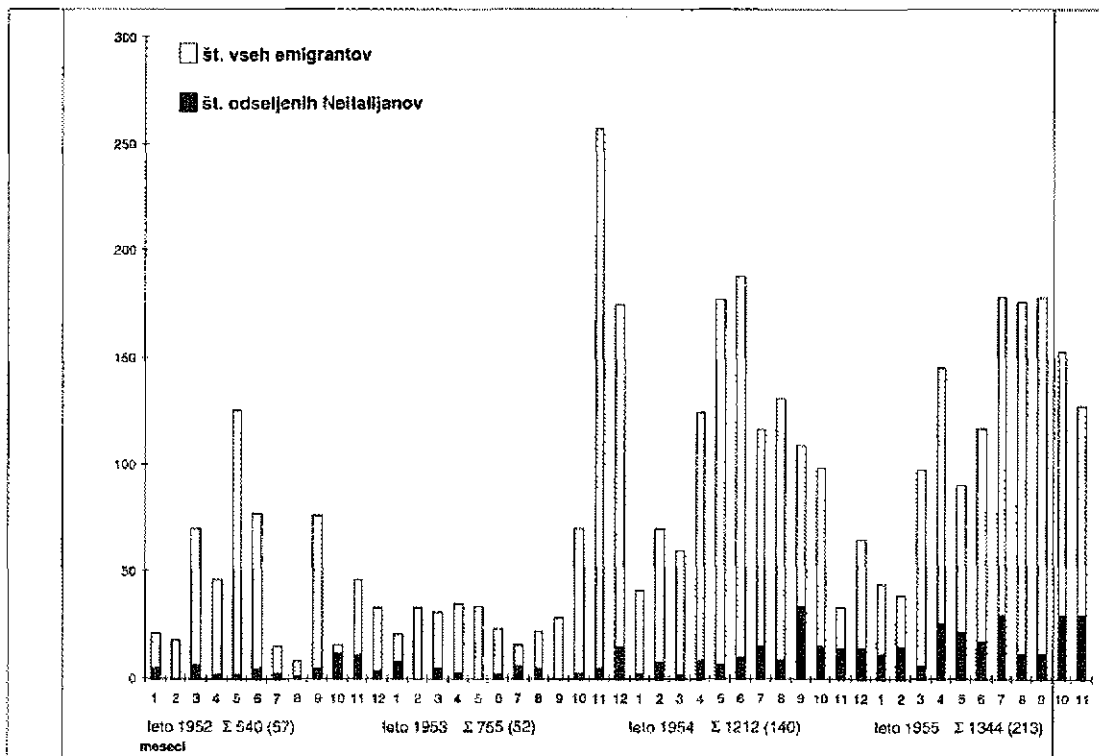
Graf 9: Nacionalna sestava v mestu septembra 1951.
Grafico 9: Composizione etnica in città nel settembre 1951.

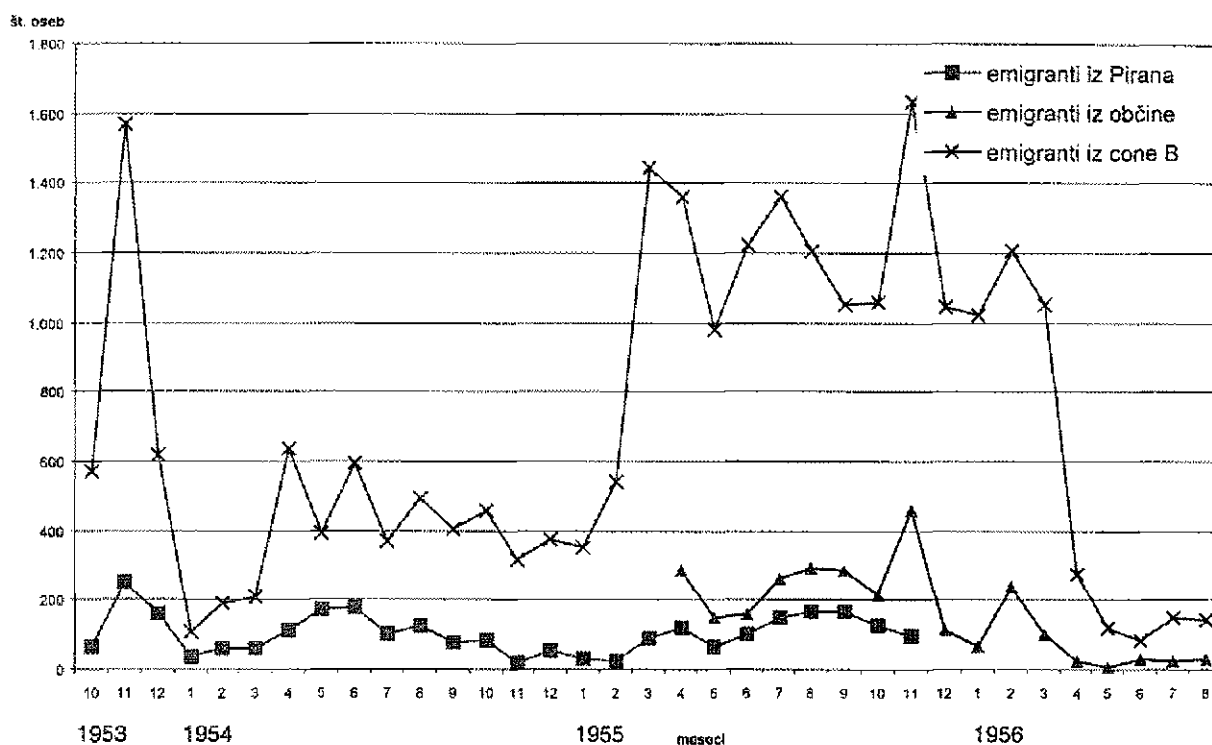
Evidenca števila meščanov v letih 1949-1951 ni bila najbolj natančna, ker niso bili registrirani vsi izseljenci. Konec septembra 1951 so na prijavnem uradu ugotovili, da je v zadnjih 33 mesecih (od 1. 1. 1949) emigriralo iz Pirana 867 oseb, od teh samo tretjina regularno, drugi pa brez papirjev. V istem obdobju se je v mesto priselilo 216 oseb. Ves negativni saldo, zaradi katerega se je število meščanov spustilo pod 5.000, se je nabral v 17 mesecih po aprilu 1950.

Na podlagi registra emigrantov za čas od januarja 1952 do novembra 1955 (graf 10) je možna rekonstrukcija poteka množičnega izseljevanja iz Pirana. Začelo se je v bistvu že po volitvah v aprilu 1950, potekalo pa je v valovih. Register zabeleži prvi manjši izseljeniški val (300 oseb) že spomladi 1952, vendar je večina prebivalstva še čakala na razvoj dogodkov. Do jeseni 1953 se je iz mesta izseljevala povprečno manj kot ena oseba na dan.

Graf 10: Število emigrantov po mesecih (registro emigrazioni, jan. 1952 - nov. 1955).
Grafico 10: Numero degli emigrati per mese (registro emigrazioni, gen. 1952 - nov. 1955).

Graf 11: Emigranti v STO.
Grafico 11: Emigranti nel TLT.

Josip Broz Tito je na prvi delovnik v septembru 1953 v svojem govoru na Okroglici zbrani množici zagotavljal, da si bo Jugoslavija priključila cono B STO takoj, ko bo prvi italijanski vojak stopil v cono A. Približno mesec dni kasneje je angloameriška vojaška uprava izdala noto, s katero prepušča upravo cone A italijanskim civilnim oblastem.

Od takrat je izseljevanje iz Pirana postalo množično. Poznojesenski izselitveni val v letu 1953 je zajel 500 ljudi. Čez zimo se je intenzivnost izselitev zmanjšala, spomladi in čez poletje pa se je spet razmahnila. S tem poletnim valom je Piran zapustilo skoraj 1.000 oseb. V letu 1955 se je zgodba ponovila še zadnjič. Pozimi je število emigrantov upadlo (vendar ne pod eno osebo na dan), v poletnem valu od marca do novembra pa se je izselilo naslednjih 1.200 meščanov. V registru je od januarja 1952 do novembra 1955 vpisanih 3.851 emigrantov. Samo 462 ali 12 % jih ni bilo italijanske narodnosti

Podatki iz registra (o izselitvah iz Pirana - PAK: PA, R3) so primerljivi s podatki o izselitvah iz piranske občine in celotne cone B, (prim. Colummi et al., 1980, 575-577). Na grafu 11, sestavljenem po podatkih iz navedenih virov, se krivulje (razen v novembru 1955) ujemajo.

V začetku leta 1956 se je izseljevanje bistveno zmanjšalo. Tisti Italijani, ki so to hoteli, so odšli. Ostala

je desetina njihovega nekdanjega števila. Ni predrzna domneva, da že v letu 1956 med izseljenimi Pirančani Italijani ne prevladujejo več. Na to navajajo tudi podatki iz matične knjige sečoveljskega rudnika, po katerih je bil izmed 23 leta 1956 v tujino (Trst, Italija, Avstrija) pobeglih rudniških delavcev samo en Italijan.

Aprila 1956 je bil migracijski saldo spet pozitiven. Izselitve iz celotne občine padejo pod eno osebo na dan. V tem času so se oblastniki odločili izpeljati registracijo prebivalstva. Ta je bila opravljena po načelih popisa prebivalstva iz leta 1953. Treba je opozoriti, da podatke iz registracije ni mogoče prištevati k popisnim podatkom za druge kraje v Jugoslaviji (Sloveniji), ker so bili prebivalci treh obalnih občin slovenske Istre dveh vrst. Prvi so stalno prebivali na ozemlju občin Izola, Koper in Piran že tedaj, ko je bil popis prebivalstva v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. Drugi so se doselili šele potem. Le-ti so bili popisani v Jugoslaviji, prvi pa ne. Registracija je imela zgolj namen ugotoviti število stalnega prebivalstva v treh občinah po množični izselitvi staroselcev.

MIGRACIJE MED TRETJIM IN ČETRTIM POPISOM

Ker v piranskem mestnem arhivu niso ohranjeni registri imigrantov za obdobje med letoma 1950 in 1956,

so uporabni podatki zadnjega obravnavanega popisa (iz leta 1961), ki je od preučevanih dogodkov časovno najmanj oddaljen in zato najbolj relevanten.

Po teh podatkih je bilo od 5.474 v letu 1961 v Piranu živečih ljudi samo 769 (14 %) staroselcev, oz. tistih, ki se niso selili. Drugi so se v mesto priselili. V občini je bil delež staroselcev višji (25,3 %). Od 11.410 oseb je bilo 8522 priseljenih. Kdaj in od kod so se priselili, je razvidno iz grafov 12 in 13 (Popis, 1961/VI).

Sicer pa so rezultati popisa iz leta 1961 za število imigrantov v občino še natančnejši. Od 8.522 do leta 1961 v občino priseljenih oseb je do leta 1919 imigriralo 192 oseb, med vojnama 457, med drugo svetovno vojno 129, v prvih dveh povojnih letih 97, od 1948 do 1952 natančno 683, od 1953 do 1955 2.494, od 1956 do 1957 2.048 ter v letu 1958 757 oseb, v letu 1959 591, v letu 1960 803 in v prvih mesecih leta 1961 203 osebe. Čas priselitve ni bil znan pri 68 osebah.

Za primerjavo sta povzeta zemljevida (karta 1 in karta 2) o deležu prebivalstva, ki od rojstva stanuje v istem naselju, in o deležu prebivalstva, priseljenega med letoma 1946 in 1961 (Popis, 1961/XII).

V zadnjem obravnavanem obdobju je bil migracijski saldo vseskozi pozitiven, saj se je ves ta čas polnil prebivalstveni vakum, ki je nastal ob odhodu večine staroselcev. Do leta 1961 so migracije iz Jugoslavije nadomestile z izselitvami izgubljeno populacijo. V petnajstih povojnih letih sta se mesto in občina slovenizirala oz. jugoslovanizirala.

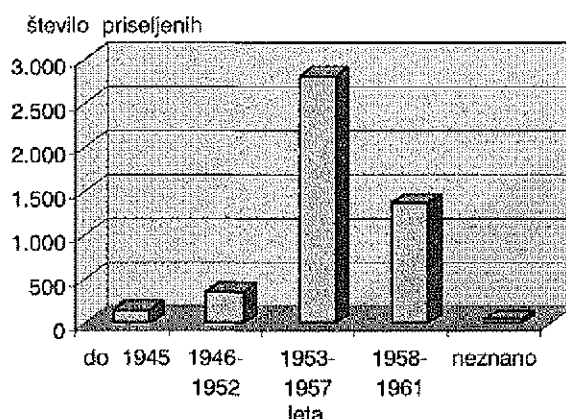
Še beseda, dve o popisu iz leta 1961. Leta 1965 je v Beogradu izšla deseta knjiga popisa prebivalstva v letu 1961, z naslovom "Stanovništvo i domaćinstva u 1948, 1953. i 1961". V njej je (med drugim) obdelano število prebivalstva po občinah in naseljih za omenjena tri leta. Na strani 199 je pri Piranu za leto 1953 vpisano 3.574 oseb. Ta podatek je dvomljiv iz dveh razlogov. Natančno 3.574 prebivalcev je imel Piran po registraciji stalnega prebivalstva 25. 4. 1956. Po registrih in listinah Prijavnega urada bi mesto moralo imeti v marcu leta 1953 (kakšnih 1.000) več prebivalcev, kot je navedeno v deseti knjigi, saj se je množično izseljevanje začelo pol leta kasneje, v začetku oktobra 1953, po objavi zavezniške note.

Videti je, da je nekdo (namerno, nenamerno, zlonamerno?) število prebivalcev mesta in občine iz leta 1956 zaradi lažje primerljivosti (s preostalo Jugoslavijo - Slovenijo) pripisal v leto 1953. V tem primeru so vsi indeksi rasti prebivalstva v Piranu in njegovi občini računani na leto 1953 seveda vprašljivi (napačni). Torej bo treba tudi zemljevide, ki so risani na podlagi izračunanih indeksov, vsaj za Istro risati na novo. Omenjena napaka je stalnica v statističnih letopisih Republike Slovenije (SL, 1966; SL, 1967; SL, 1968; SL, 1969; SL, 1970; SL, 1974; SL, 1975; SL, 1978; SL, 1979; SL, 1991), povzemali pa so jo tudi Krajevni leksikoni in druga literatura.

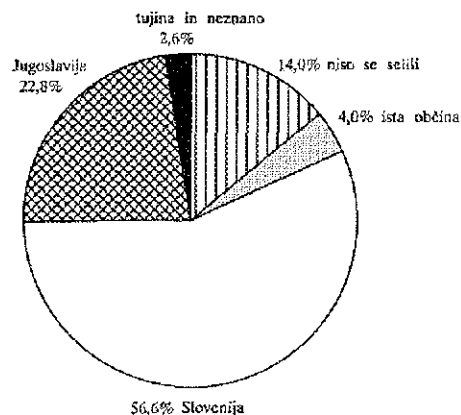
Graf 12: Priseljenci v Piran po času in kraju (Popis 1961).

Grafico 12: Immigrati a Pirano per data e luogo di provenienza (Censimento 1961).

do 1945	140	3,0%
1946-1952	354	7,5%
1953-1957	2.799	59,5%
1958-1961	1.366	29,0%
neznano	46	1,0%
skupaj	4.705	100,0%

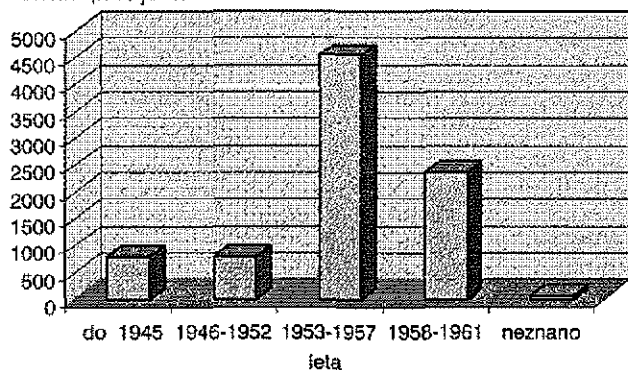
niso se selili	769	14,0%
ista občina	220	4,0%
Slovenija	3.096	56,6%
Jugoslavija	1.247	22,8%
tujina in neznano	142	2,6%
skupaj	5.474	100,0%

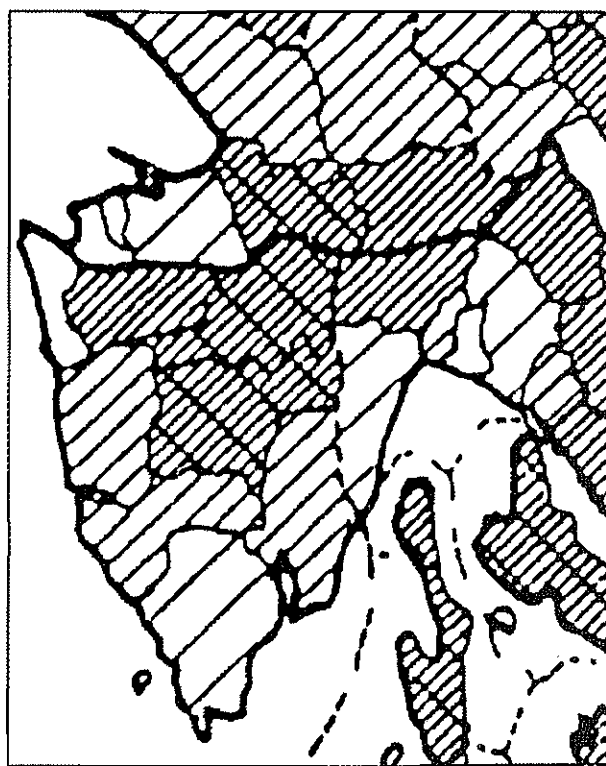
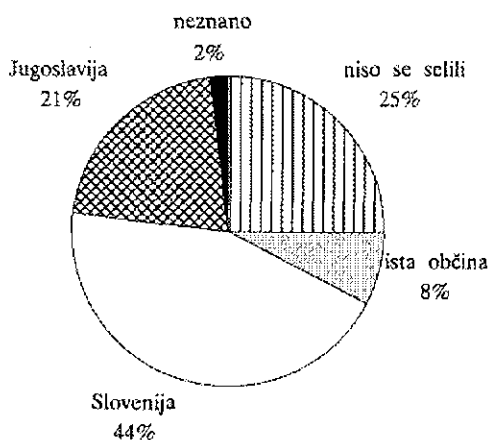
Graf 13: Priseljeni v piransko občino po času in kraju.
Grafico 13: Immigrati nel comune di Pirano per data e luogo di provenienza.

do 1945	778	9,1%
1946-1952	780	9,1%
1953-1957	4.542	53,4%
1958-1961	2.354	20,6%
neznano	68	0,8%
skupaj	8.522	100,00%

število priseljenih

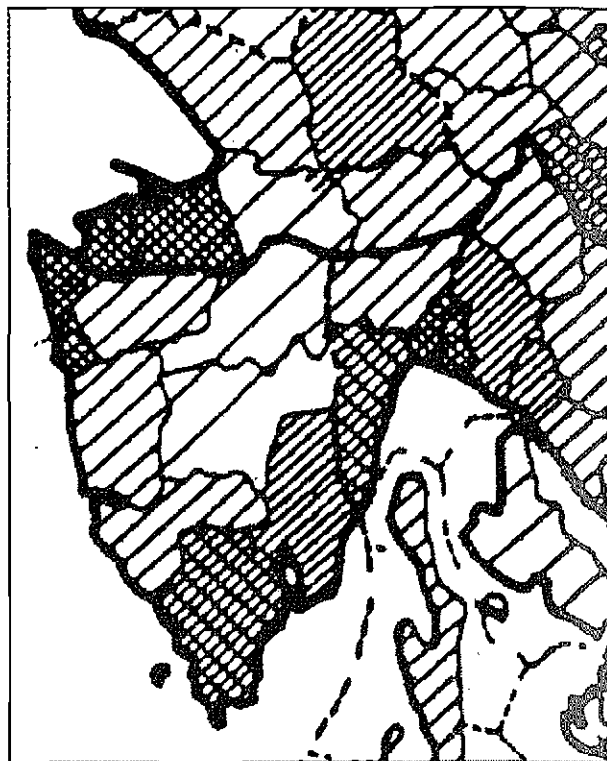
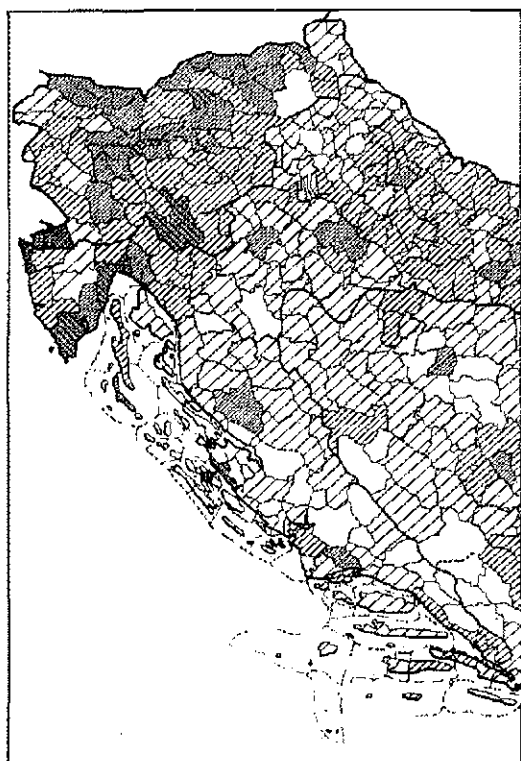
niso se selili	2.888	25,3%
ista občina	859	7,5%
Slovenija	5.042	44,2%
Jugoslavija	2.409	21,1%
tujina in neznano	212	1,9%
skupaj	11.410	100%

Klasifikacija	Do 9	10-19	20-29	30-39	40-49	50 i više

Karta 1: Delež (v %) prebivalstva, ki od rojstva stanuje v istem naselju (Popis, 1961/XII).

Cartina 1: Percentuale di popolazione che viveva nello stesso luogo di nascita (Censimento, 1961/XII).

Klasifikacijska	Do 39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90 i više

Karta 2: Delež (v %) prebivalstva priseljenega med leti 1946-1961 (Popis, 1961/XII).

Cartina 2: Percentuale di popolazione immigrata fra gli anni 1946-1961 (Censimento, 1961/XII).

LE MIGRAZIONI A PIRANO DURANTE LA SECONDA GUERRA MONDIALE E NEL PERIODO IMMEDIATAMENTE SUCCESSIVO

Ivica PLETIKOSIĆ

Centro di ricerche scientifiche della Repubblica di Slovenia, Capodistria, SI-6000 Capodistria, Via Garibaldi 18

RIASSUNTO

L'intervento tratta le migrazioni a Pirano relative ad un periodo di circa venti anni, dall'inizio della seconda guerra mondiale e fino ai primi mesi 1961. In tutta la storia della città, difficilmente potremmo trovare un altro periodo più movimentato dal punto di vista delle migrazioni.

Il numero degli abitanti cambia in quattro modi. Con le nascite, le morti, le immigrazioni e le emigrazioni. In tutto il periodo considerato (1941-1961) la natalità è stata superiore alla mortalità, pur senza influenzare in modo decisivo il numero di abitanti della città e del comune. Era quest'ultimo ad essere più interessato dai movimenti migratori.

Ancor prima dell'aggressione delle forze fasciste al Regno di Jugoslavia, gli abitanti di Fiume avevano iniziato a trasferirsi in luoghi più sicuri. Per primi coloro che, ovviamente, erano i più informati. Una parte di questi sfruttò le case per le vacanze, disabitate, di Pirano. Nella prima metà del 1943 la gran parte degli immigrati proveniva da Trieste. Molto probabilmente l'approvvigionamento alimentare era più difficile nella grande città e, inoltre, i triestini erano proprietari della maggior parte delle ville di Portorose.

A cavallo tra gli anni 1943-1944 arrivò una vera ondata di profughi da Zara. Probabilmente si sentivano in grave pericolo, poiché questo è l'unico caso di migrazioni invernali dell'intero periodo preso in esame. Fino alla fine della guerra, Pirano accolse anche la massa di profughi da Pola, in misura maggiore proprio durante gli ultimi due mesi del conflitto.

Durante la seconda guerra mondiale Pirano fu risparmiata dalle atrocità, ma nonostante ciò il numero di abitanti diminuì. Si deduce dunque che l'emigrazione fu più marcata dell'immigrazione.

Dopo la seconda guerra mondiale il territorio del comune di Pirano si ridusse. L'autorità del comune (facente parte della Zona B del Territorio Libero di Trieste) era dell'Amministrazione militare dell'Armata jugoslava. Quest'ultima controllava attentamente tutte le migrazioni nel comune. Durante il primo periodo del TLT ostacolava questi fenomeni, mentre li sollecitava nel secondo periodo.

Poiché nelle elezioni dell'aprile 1950 la popolazione italiana della Zona B del TLT si comportò in maniera alquanto opportunistica (l'adesione al voto fu scarsa), l'amministrazione militare jugoslava cambiò la propria politica sull'emigrazione. In breve la si potrebbe definire con una frase sola: chi non è con noi è contro di noi. Le immigrazioni erano sempre controllate severamente e si dava la precedenza a persone qualificate e politicamente fidate.

Fino alla nota angloamericana dell'8 ottobre 1953, la maggioranza dei piranesi sperava che il territorio del loro comune tornasse all'Italia. Quando le loro speranze svanirono, ebbe inizio l'esodo di massa. Nell'autunno dell'anno 1953 partì la prima grande ondata (500 persone). Le emigrazioni si calmarono durante il periodo invernale e raggiunsero l'apice nell'estate del 1954 (900 persone). Questo fenomeno si ripeté, nel suo complesso, anche l'anno successivo (l'ondata estiva con 1100 persone) e si concluse nella primavera del 1956. Nella città rimasero solo 500 abitanti autoctoni.

Il Memorandum di Londra dell'ottobre 1954 concesse ai cittadini di Pirano la possibilità di optare e dunque di emigrare legalmente. La maggior parte della popolazione fece uso di questo diritto, sia in seguito a pressioni politiche (da parte di entrambi gli stati), sia a causa della situazione economica (in seguito alla deprivazione dei mezzi di produzione). Fra coloro che partirono gli italiani erano in maggioranza. Non è possibile stabilire invece il numero di sloveni e croati che si trovarono fra le file degli esuli. La maggior parte di essi, infatti, aveva cognomi italiani o italianizzati, nomi italiani (erano obbligatori da più di due decenni) e tutti parlavano l'italiano. Furono accolti in Italia come tutti gli altri esuli italiani.

Il vuoto lasciato dalla popolazione autoctona ebbe come conseguenza la massiccia immigrazione, favorita dalle autorità dopo l'ottobre 1954. Oltre agli istriani provenienti dal retroterra del comune (Buie, Pinguente) la maggior parte dei nuovi venuti arrivava dal territorio dell'allora Repubblica Popolare di Slovenia. Fra tutti i comuni sloveni, nel 1961 era Pirano a registrare il maggior numero di immigrati dalle altre repubbliche jugoslave. I nuovi confini stabilirono anche nuovi flussi migratori. Sino alla fine della seconda guerra mondiale questi andavano da Pirano verso Trieste e la penisola appenninica, dopo la guerra si indirizzarono verso est e la penisola balcanica.

Dalla fine della guerra all'agosto 1956 lasciarono il comune di Pirano 8.487 persone. Visto che dopo il 1956 le partenze diminuirono notevolmente si può fare un raffronto fra questo numero e quelli del censimento del 1961 che parla di 3.274 persone trasferitesi nel comune di Pirano dal 1945 alla fine del 1955.

Le conseguenze dell'emigrazione di massa furono sanate parzialmente fino al 1961. È questo il periodo nel quale la città vive la slovenizzazione più decisa. In seguito subisce la crescente jugoslavizzazione.

Parole chiave: migrazioni, emigranti, Pirano, 1941-1961

VIRI IN LITERATURA

- Cadastre National de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945.** Edition de l'Institut Adriatique. Sušak, 1946.
- Colummi, C., L. Ferrari, G. Nassisi & G. Trani (1980):** Storia di un esodo. Istria 1945-1956. Trieste, Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli - Venezia Giulia.
- Krajevni leksikon Slovenije.** Ljubljana, 1968.
- PAK. PA** - Pokrajinski arhiv Koper, enota Piran; fond: Občina Piran:
- **SPO** - seznam priseljenih oseb 1941-1945.
 - **OZP** - obrazci začasno priseljenih imigrantov 1940-1945.
 - **ZPE** - zbirni podatki za emigrante iz mesta 1940-1944.
 - **R1** - register priseljenih oseb/registro imigrazioni 1945-1950.
 - **R2** - register odseljenih oseb/registro emigrazioni 1946-1950.
 - **R3** - register odseljenih oseb/registro emigrazioni 1952-1955.
 - **Matična knjiga** rudnika Sečovlje.
- Popis, 1961;** Knjiga VI - Vitalna, etnička i migraciona obeležja, Zavod za statistiku, Beograd, 1967.
- Popis, 1961;** Knjiga X - Stanovništvo i domaćinstva u 1948, 1953 i 1961, Zavod za statistiku, Beograd, 1965.
- Popis, 1961;** Knjiga XII - Migraciona obeležja, Zavod za statistiku, Beograd, 1966.
- Prijava** prebivalstva za preskrbo v Istrskem okrožju z dne 15. 12. 1948, Statistični urad LRS, Ljubljana, 1951 (hrani: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru).
- SL, 1966** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1966.
- SL, 1967** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1967.
- SL, 1968** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1968.
- SL, 1969** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1969.
- SL, 1970** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1970.
- SL, 1974** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1974.
- SL, 1975** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1975.
- SL, 1978** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1978.
- SL, 1979** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1979.
- SL, 1991** - Statistični letopis SRS, Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije, 1991.
- Stalno prebivalstvo (1957)** - Stalno prebivalstvo v občinah Izola, Koper in Piran 25. 4. 1956, Statistično gradivo, Zavod za statistiko LRS, Ljubljana, 1957 (hrani: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru).